EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

16. juuli 2009 *

Kohtuasjas C-208/07,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Bayerisches Landessozialgericht (Saksamaa) 15. märtsi 2007. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 20. aprillil 2007, menetluses

Petra von Chamier-Glisczinski

versus

Deutsche Angestellten-Krankenkasse,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees A. Rosas, kohtunikud A. Ó Caoimh (ettekandja), J. N. Cunha Rodrigues, U. Lõhmus ja P. Lindh,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

kohtujurist: P. Mengozzi,
kohtusekretär: ametnik B. Fülöp,

arvestades kirjalikus menetluses ja 12. juuni 2008. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– H. G. von Chamier-Glisczinski, kes on P. von Chamier-Glisczinski õigusjärglane, esindaja: *Rechtsanwalt* O. Kieferle,

– Saksamaa valitsus, esindajad: M. Lumma ja J. Möller,

– Norra valitsus, esindajad: J. A. Dalbakk, P. Wennerås ning K. Fløistad,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindaja: V. Kreuschitz,

olles 11. septembri 2008. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada artiklit 19 nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrusest (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes, redaktsioonis, mida on muudetud ja ajakohastatud nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 3), ning mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2001. aasta määrusega (EÜ) nr 1386/2001 (EÜT L 187, lk 1; ELT eriväljaanne 05/04, lk 129; edaspidi „määrus nr 1408/71"); EÜ artikleid 18, 39 ja 49 ning artiklit 10 nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määrusest (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires (EÜT L 257, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 15), mida on muudetud nõukogu 27. juuli 1992. aasta määrusega (EMÜ) nr 2434/92 (EÜT L 245, lk 1; ELT eriväljaanne 05/02, lk 69; edaspidi „määrus nr 1612/68").

2 See taotlus esitati P. von Chamier-Glisczinski ja Deutsche Angestellten Krankenkasse (Saksamaa töötajate haigekassa, edaspidi „DAK") vahelises kohtuvaidluses, mille esemeks on keeldumine hüvitada teatavad kulud seoses Austrias asuvas eriasutuses saadud hooldusega.

3 P. von Chamier-Glisczinski suri 20. mail 2007. Tema abikaasa võttis põhikohtuasja üle.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigus

4 Määruse nr 1408/71 artikkel 1 sätestab, et nimetatud määruse kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

„a) töötaja ja füüsilisest isikust ettevõtja:

i) isik, kes on kohustuslikult või vabatahtlikult jätkuvalt kindlustatud ühe või mitme riski suhtes, mida hõlmavad töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkindlustusskeemide liigid või avalike teenistujate eriskeem;

[…]

f) i) *pereliige* – isik, keda määratletakse või tunnustatakse pereliikmena […] õigusaktides, mille alusel hüvitisi antakse, või […]

[…]

h) *elamine* – alaliselt elamine;

i) *viibimine* – ajutiselt elamine;

[…]

o) pädev asutus:

i) asutus, kus asjaomane isik on hüvitise taotlemise ajal kindlustatud

või

[…]

p) *elukohajärgne asutus ja viibimiskohajärgne asutus* – vastavalt asutus, kes on pädev andma hüvitist asjaomase isiku elukohas, ja asutus, kes on pädev andma hüvitist asjaomase isiku viibimiskohas selle asutuse rakendatavate õigusaktide alusel, või sellise asutuse puudumisel asjaomase liikmesriigi pädeva võimuorgani määratud asutus;

q) *pädev riik* – liikmesriik, mille territooriumil asub pädev asutus;

[…]”.

5 Sama määruse artikli 2 lõige 1 sätestab:

„Käesolevat määrust kohaldatakse töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja õpilaste suhtes, kelle suhtes kehtivad või on kehtinud ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid ning kes on mõne liikmesriigi kodanikud või mõne liikmesriigi territooriumil elavad kodakondsuseta isikud või pagulased, samuti nende pereliikmete ja nende ülalpidamisel olnud isikute suhtes.”

6 Määruse nr 1408/71 artikli 4 lõike 1 punkti a kohaselt kohaldatakse määrust kõigi õigusaktide suhtes, mis reguleerivad eelkõige selliseid sotsiaalkindlustusliike nagu „hüvitised haiguse korral”.

7 Määruse nr 1408/71 III jaotise 1. peatüki 2. jao „Töötajad ja füüsilisest isikust ettevõtjad ning nende pereliikmed” artikkel 19 „Elamine muus liikmesriigis kui pädev riik. Üldreeglid” sätestab:

„1. Muus liikmesriigis kui pädev riik elav töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja, kes vastab pädeva riigi õigusaktide tingimustele õiguse kohta saada hüvitist, […] saab oma elukohariigis:

a) elukohajärgselt asutuselt pädeva asutuse nimel mitterahalisi hüvitisi, mida antakse vastavalt kõnealuse asutuse kohaldatavatele õigusaktidele nii, nagu oleks see asutus kõnealuse isiku kindlustanud;

b) pädevalt asutuselt rahalisi hüvitisi vastavalt selle asutuse kohaldatavatele õigusaktidele. Pädeva asutuse ja elukohajärgse asutuse vahelise kokkuleppe alusel võib kõnealuseid hüvitisi anda elukohajärgne asutus pädeva asutuse nimel vastavalt pädeva riigi õigusaktidele.

2. Lõike 1 punkti a sätteid kohaldatakse analoogia põhjal pereliikmete suhtes, kes elavad muu liikmesriigi territooriumil kui pädev riik, kui neil ei ole õigust saada selliseid hüvitisi oma elukohariigi õigusaktide alusel.

[…]”.

8 Määruse nr 1408/71 samas jaos sisaldub artikkel 22 „Viibimine väljaspool pädevat riiki. Naasmine või elama asumine teise liikmesriiki haiguse või raseduse ajal või

sünnitusjärgsel ajal. Vajadus minna teise liikmesriiki, et saada asjakohast ravi". Selle artikli kohaselt:

„1. Töötajal või füüsilisest isikust ettevõtjal, kes vastab pädeva riigiõigusaktide tingimustele õiguse kohta saada hüvitist, […] ning

[…]

b) kellel on tekkinud õigus saada hüvitist pädevalt asutuselt ja kes on pärast seda saanud nimetatud asutuselt loa […] asuda elama teise liikmesriigi territooriumile

[…]

on õigus saada:

i) mitterahalisi hüvitisi, mida pädeva asutuse nimel annab viibimis- või elukohajärgne asutus vastavalt tema poolt kohaldatavatele õigusaktidele, nii nagu oleks see asutus kõnealuse isiku kindlustanud; hüvitiste andmise kestus on siiski reguleeritud pädeva riigi õigusaktidega;

ii) rahalisi hüvitisi, mida annab pädev asutus vastavalt tema poolt kohaldatavatele õigusaktidele. Pädeva asutuse ja viibimis- või elukohajärgse asutuse vahelise kokkuleppe alusel võib kõnealuseid hüvitisi anda viimasena nimetatud asutus pädeva asutuse nimel vastavalt pädeva riigi õigusaktide sätetele.

2. Lõike 1 punkti b alusel nõutava loa andmisest võib keelduda üksnes juhul, kui on tuvastatud, et asjaomase isiku ümberasumine kahjustaks tema tervislikku seisundit või tema ravi.

[…]

3. Lõikeid 1 ja 2 kohaldatakse analoogia alusel ka töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja pereliikmete suhtes.

[…]”.

9 Vastavalt määruse nr 1408/71 artiklile 36 makstakse ühe liikmesriigi asutuse poolt teise liikmesriigi asutuse nimel vastavalt määruse artiklitele 19 ja 22 antud mitterahalised hüvitised täielikult tagasi. Sellised tagasimaksed määratakse kindlaks ja tasutakse nõukogu 21. märtsi 1972. aasta määruse (EMÜ) nr 574/72, millega määratakse kindlaks määruse (EMÜ) nr 1408/71 rakendamise kord (EÜT L 74, lk 1; ELT eriväljaanne 05/01, lk 83), artiklites 93–95 sätestatud korras.

10 Määruse nr 1612/68 artikli 10 kohaselt:

„1. Sõltumata kodakondsusest on õigus asuda elama töötaja juurde, kes on ühe liikmesriigi kodanik ja kes töötab teise liikmesriigi territooriumil:

a) tema abikaasal ja nende järglastel, kes on alla 21-aastased või ülalpeetavad;

[…]”.

Saksa õigus

11 Sozialgesetzbuch'i (sotsiaalkindlustusseadustik, edaspidi „SGB XI”) XI raamat sätestab hooldusriski puhuks ette nähtud sotsiaalkindlustusskeemi (edaspidi „hoolduskindlustus”).

12 Euroopa Kohtu kantseleisse 20. aprillil 2008 saabunud kirjalikus vastuses Euroopa Kohtu poolt talle 12. märtsil 2008. aastal saadetud kirjalikule küsimusele tõi Saksa valitsus välja selle skeemi teatavad aspektid. Sellest vastusest koosmõjus Euroopa Ühenduste Komisjoni kirjalike märkustega nähtub, et nimetatud skeem näeb hooldamist vajavatele isikutele ette kolme liiki meetmed, eelkõige *Pflegesachleistung* (mitterahaline hüvitis), mis on reguleeritud SGB XI artikliga 36, *Pflegegeld* (hooldushüvitis ise muretsetud hooldusteenuse eest, edaspidi „hooldushüvitis”), mis

on reguleeritud SGB XI artikliga 37, *Kombinationsleistung* (segahüvitis), mis on reguleeritud SGB XI artikliga 38 ning *vollstationäre Pflege* (täielik hooldus hooldusasutuses), mis on reguleeritud SGB XI artikliga 43.

13 Vastavalt SGB XI artiklile 36 on kodus abi ja hooldust vajavatel isikutel õigus mitterahalistele hüvitistele, mida annavad *Pflegekasse*'iga (edaspidi „hoolduskassa") lepingu sõlminud ambulatoorsete teenistuste töötajad. Niisuguste teenuste kulud kannab kassa määra piires, mis varieerub hüvitiste saaja hooldusvajaduse astme järgi. Põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal oli see määr III kategooria puhul 2800 Saksa marka (1432 eurot) kuus ja seda võis suurendada 3750 Saksa margani (1918 euroni) kuus juhtudel, mil on tarvis intensiivset hooldust. Kassa hüvitab teenused erinevate ambulatoorsete teenistustega sõlmitud teenuste osutamise lepingutes kindlaks määratud tariifide alusel. Väga kallis kodune arstiabi ei kuulu SGB XI artiklis 36 silmas peetud mitterahaliste hüvitiste hulka, vaid selle katab ravikindlustus.

14 SGB XI artiklis 37 sätestatud hooldushüvitis võimaldab hooldamist vajavatel isikutel saada igakuist hooldushüvitist, kui nad muretsevad endale vajaliku hooldusteenuse ja abi ise. Hüvitise saaja võib seda hüvitist kasutada vabalt ja seega ka niisuguste teenuste eest tasumiseks, mida kindlustus ei kata või mida osutavad töötajad, kes ei kuulu lepingu sõlminud teenistustesse. Hüvitise summa varieerub hüvitise saaja hooldusvajaduse astme järgi. III kategooria puhul oli see põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal 1300 Saksa marka (665 eurot) kuus.

15 SGB XI artikkel 38 reguleerib segahüvitisi, see tähendab kombinatsiooni mitterahalistest hüvitistest SGB XI artikli 36 tähenduses ja SGB XI artiklis 37 sätestatud hooldushüvitisest. Vastavalt nimetatud artiklile 38 võib kindlustatu, kes ei kasuta kõiki mitterahalisi hüvitisi, millele tal on õigus nimetatud artikli 36 alusel, saada samal ajal nimetatud artiklis 37 nimetatud hooldushüvitist, mille summat vähendatakse niisuguse protsendi võrra, mille ulatuses ta kasutab nimetatud artiklis 36 osutatud mitterahalisi hüvitisi. Saaja ise otsustab, missugusel määral ta kavatseb kasutada mitterahalisi

hüvitisi. Euroopa Kohtule esitatud toimikust nähtub, et segahüvitiste eesmärk on tagada hooldamist vajava isiku kodus hooldamise korraldamise suurem sõltumatus.

16 Kui isik ületab hoolduskindlustuse puhul ette nähtud määra, jäävad hooldamisteenuse kulud hooldamist vajava isiku enda kanda.

17 SGB XI artikli 43 alusel, mille tekst on ära toodud komisjoni märkustes, on hooldamist vajavatel isikutel lisaks õigus täielikule hooldusele hooldusasutuses, kui hooldus kodus või osaline hooldus hooldusasutuses ei ole võimalik või ei tule konkreetse juhtumi eripära arvestades kõne alla. Sellisel juhul katab hoolduskassa kinnitatud määras hooldus-, ravi- ja sotsiaalhoolekandekulud. Põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal oli igakuine määr III kategooriasse kuuluvate hooldamist vajavate isikute puhul 2800 Saksa marka (1432 eurot) ja juhtudel, mil oli tarvis intensiivset hooldust, 3 300 Saksa marka (1 688 eurot). Kokku ei tohi hoolduskassa kanda jäävad summad ületada 75% hooldamist vajava isiku eriasutuses viibimise kogukuludest. Kindlustatul, kes valib täieliku hoolduse hooldusasutuses vaatamata sellele, et nimetatud kassa tuvastab, et seda ei ole tema seisundist tulenevalt vaja, on õigus hüvitisele, mis vastab SGB XI artiklis 36 tema hooldusvajaduse kategooria puhul ette nähtud maksimummäärale.

18 Lisaks sätestab SGB XI artikli 34 lõike 1 punkt 1, mis kuulub selle õigusakti ühissätete hulka, et – välja arvatud teatud erandid ajutise riigis viibimise kohta, mis põhikohtuasjas tähtsust ei oma –hüvitise saamise õigus peatub ajaks, mil kindlustatu asub välismaal. Eelotsusetaotlusest nähtub, et seda sätet tuleb lugeda lähtuvalt 5. märtsi 1998. aasta otsusest kohtuasjas C-160/96: Molenaar (EKL 1998, lk I-843, punktid 39 ja 44), milles Euroopa Kohus otsustas, et juhul kui sellise hüvitise saamine nagu SGB XI artiklis 37 sätestatud hooldushüvitis on sõltuvuses kindlustatud isiku elukohast kindlustuse andnud liikmesriigi territooriumil, siis on see vastuolus määruse nr 1408/71 artikli 19 lõikega 1, artikli 25 lõikega 1 ja artikli 28 lõikega 1. Euroopa Kohtule esitatud toimikust ilmneb, et Saksa ametiasutused on seisukohal, et see kohtuotsus kohustab väljaspool Saksamaad osutatud hooldusteenuse hüvitise maksmiseks, kui selle puhul on tegemist rahalise hüvitisega, kuid mitte selliste hüvitiste

maksmiseks, mis Saksa õiguse kohaselt kvalifitseeruvad mitterahaliste hüvitistena nagu need, millele on osutatud SGB XI artiklites 36 või 43.

19 Lõpuks nähtub ka Euroopa Kohtule esitatud toimikust, et SGB XI artikli 72 alusel saavad hoolduskassad tagada täieliku hoolduse sama õigusakti artikli 43 mõttes ainult eriasutuste puhul, mis on hoolduskassaga sama õigusakti alusel lepingu sõlminud.

Austria õigus

20 On selge, et Austria õigus ei sätesta mitterahalisi hüvitisi, mille eesmärk on hooldusriski katmine, veel vähem isikute puhul, kes on sellises olukorras nagu P. von Chamier-Glisczinski.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

21 Eelotsusetaotlusest nähtub, et Münchenis (Saksamaa) elav Saksamaa kodanik P. von Chamier-Glisczinski, kes oli hooldamist vajavas seisundis, sai DAK-ilt, sotsiaalkindlustusasutuselt, kus ta oli kindlustatud oma mehe kaudu, SGB XI artiklis 38 ette nähtud, III kategooriale vastavat hoolduskindlustushüvitist.

22 Vastusena eelotsusetaotluse esitanud kohtule kodukorra artikli 104 lõike 5 alusel saadetud selgituste nõudele saatis eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule

kaks kirja, millest esimene oli põhikohtuasja hagejalt ja teine DAK-ilt ning mis jõudsid Euroopa Kohtu kantseleisse vastavalt 11. ja 18. aprillil 2008.

23 Põhikohtuasja hageja kirjas on osutatud eelkõige, et H. G. von Chamier-Glisczinski töötas Saksamaal perioodil alates 1. märtsist 1987 kuni 30. juunini 2002, kuid augustis 2001 vabastati ta tema töökohustustest töölepingu lõpetamise alusel. Suuliste seisukohtade ärakuulamiseks korraldatud kohtuistungil täpsustas H. G. von Chamier-Glisczinski vastusena Euroopa Kohtu esitatud teatud küsimustele muu hulgas, et selle lõpetamise tingis eelkõige asjaolu, et ta leidis, et ta ei ole enam võimeline ise kodus oma abikaasa seisundile vastavat hooldust tagama.

24 Nii eelotsusetaotlusest kui Euroopa Kohtule esitatud toimikust nähtub, et 27. augustil 2001. aastal taotles H. G. von Chamier-Glisczinski sisuliselt DAK-ilt nende hoolduskindlustushüvitiste, mille saamiseks P. von Chamier-Glisczinskil oli Saksa õigusaktide kohaselt SGB XI artiklis 43 sätestatud täieliku hoolduse eest õigus, tasumist Austrias asuvasse hooldusasutusse, kuhu P. von Chamier-Glisczinskil soovis lasta ennast paigutada (edaspidi „27. augusti 2001. aasta taotlus"). Suuliste seisukohtade ärakuulamiseks korraldatud kohtuistungil täpsustas H. G. von Chamier-Glisczinski sellega seoses, et kuna ta kavatses üle võtta ühe Salzburgi (Austria) lähedal asuva ettevõtte, siis soovis ta oma abikaasa paigutada hooldusasutusse, mis asuks selle linna lähedal.

25 DAK jättis 27. augusti 2001. aasta taotluse oma 31. augusti 2001. aasta otsusega rahuldamata, seda eelkõige põhjusel, et sellises olukorras nagu P. von Chamier-Glisczinski oma ei näe Austria õigus selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeemiga liitunutele ette mitterahalisi hüvitisi. DAK-i sõnul oli P. von Chamier-Glisczinskil siiski õigus saada SGB XI artiklis 37 osutatud III kategooria hooldushüvitist summas 1300 Saksa marka kuus.

26 Eelotsusetaotlusest nähtub, et 2001. aasta 17. septembrist kuni 2003. aasta 18. detsembrini viibis P. von Chamier-Glisczinski Austrias hooldusasutuses, kuhu ta läks eelotsusetaotluse kohaselt seepärast, et tema mehel oli kavatsus selles riigis tööd otsida.

27 Käesoleva kohtuotsuse punktis 22 mainitud põhikohtuasja hageja kirjas on samas kinnitatud, et H. G. von Chamier-Glisczinski otsis alates augustikuust 2001 Austrias tööd selleks, et „ta saaks olla oma naise lähedal". Lisaks märkis H. G. von Chamier-Glisczinski suuliste seisukohtade ärakuulamiseks korraldatud kohtuistungil seoses käesoleva otsuse punktis 24 mainitud ettevõtte ülevõtmisega, et ta veetis hoolimata tema elukohast Münchenis, suurema osa oma ajast Salzburgis. Samuti täpsustas ta suulisel istungil, et 2002. aasta veebruaris ebaõnnestusid tema läbirääkimised nimetatud ettevõtte ülevõtmise osas ning alates sellest hetkest hakkas ta Austrias tööd otsima.

28 DAK jättis oma 20. märtsi 2002. aasta otsusega rahuldamata tema 31. augusti 2001. aasta otsuse peale esitatud vaide. Euroopa Kohtule esitatud toimikust tuleneb, et peamine põhjus selle rahuldamata jätmiseks oli asjaolu, et SGB XI artiklis 43 sätestatud täielikku hooldust hooldusasutuses ei ole võimalik „eksportida", kuna see kujutab endast mitterahalist hüvitist. DAK-i sõnul saab tulenevalt eespool viidatud kohtuotsusest Molenaar ning hoolimata SGB XI artikli 34 sätestatud piirangutest tagada Austrias ainult sellise hooldushüvitise, mis on rahaline hüvitis. Lisaks ei olnud DAK-i sõnul kõne all olev Austrias asuv eriasutus sõlminud lepingut SGB XI mõttes, samas kui isegi Saksamaa territooriumil saavad nimetatud õigusakti artiklis 43 sätestatud täielikku hooldust pakkuda ainult asutused, kelle on sõlmitud leping nimetatud õigusakti tähenduses.

29 Suuliste seisukohtade ärakuulamiseks korraldatud kohtuistungil täpsustas H. G. von Chamier-Glisczinski, et 2003. aasta lõpus hakkas ta Saksamaal tegelema ettevõtlusega, viies oma elukoha üle Laufenisse (Saksamaa), ning tõi oma naise tagasi Saksamaale. Käesoleva kohtuotsuse punktis 22 mainitud hageja kirjast ilmneb, et alates 2004. aasta juulist oli P. von Chamier-Glisczinskit võimalik hooldada Laufeni vahetus naabruses asuvas hooldekodus, piirkonnas, kus alates 2004. aasta aprillist asus tema abikaasa ettevõtluse tegevuskoht.

30 Käesoleva kohtuotsuse punktis 22 mainitud DAK-i kirjast nähtub, et H. G. von Chamier-Glisczinski oli DAK-i juures kindlustatud:

– vabatahtlikult kuni 30. juunini 2002, töötajana;

– kohustuslikult perioodil alates 1. juulist 2002 kuni 18. detsembrini 2003, kuna ta oli Müncheni tööbüroos tööotsijana registreeritud ja sai sellelt töötushüvitist; ja

– alates 19. detsembrist 2003 füüsilisest isikust ettevõtjana.

31 Sozialgericht München (Müncheni sotsiaalkohus) jättis oma 11. oktoobri 2005. aasta otsusega DAK-i 20. märtsi 2002. aasta otsuse peale esitatud kaebuse rahuldamata.

32 Selle otsuse peale Bayerisches Landessozialgericht'ile (Baieri liidumaa kõrgem sotsiaalkohus) esitatud apellatsioonikaebuses kordas põhikohtuasja hageja nõuet hüvitada perioodi 17. septembrist 2001 kuni 18. detsembrini 2003 eest Austria hooldusasutuses viibimise kulud summas, mis moodustub SGB XI artikli 37 kohaldamisel juba saadud hooldushüvitise ja selle summa vahest, mille Saksamaa õigusaktid sätestavad täieliku hoolduse eest, mida käsitleb SGB XI artikkel 43.

33 Oma nõuete toetuseks väidab hageja, et mitterahalised hüvitised vastavad DAK-i jaoks tegelikult rahalistele hüvitistele, seega ei eksisteeri ühtegi õiguspärast vahetegemise kriteeriumi, mis lubaks välistada mitterahaliste hüvitiste eksportimise. Ta lisab, et keeldumine mitterahaliste hüvitiste tasumisest rikub EÜ artiklit 39 koosmõjus määruse nr 1612/68 artikliga 10, mis on kohaldatav analoogia alusel. Lõpuks osutab ta EÜ artiklis 49 sätestatud teenuste vaba liikumise rikkumisele.

34 Leides, et läbivaatamisel oleva kohtuasja lahendus sõltub ühenduse õigusnormi tõlgendamisest, otsustas Bayerisches Landessozialgericht menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määruse […] nr 1408/71 artikli 19 lõike 1 punkti a, vajaduse korral koosmõjus selle artikli lõikega 2 ning võttes arvesse EÜ artiklit 18 ning EÜ artikleid 39 ja 49 koosmõjus määruse […] nr 1612/68 artikliga 10 tuleb tõlgendada nii, et töötaja või füüsilisest isikust ettevõtjal või tema pereliikmel ei ole õigust saada elukohajärgselt asutuselt pädeva asutuse nimel rahalisi hüvitisi ega tagasimakseid, kui elukohajärgse asutuse kohaldatavate õigusaktide alusel ei ole tema kindlustatud isikutele ette nähtud mitterahalisi, vaid üksnes rahalised hüvitised?

2. Juhul kui sellist nõuet ei eksisteeri, siis kas EÜ artikleid 18, 39 ja 49 arvesse võttes on pädevalt asutuselt õigus nõuda – eelneva loa alusel – teise liikmesriigi hooldusasutuses statsionaarse viibimise kulude kandmist pädevas […] riigis makstavate hüvitiste summa ulatuses?”

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus

35 Eelotsusetaotlusest nähtub, et oma esimese küsimusega on eelotsusetaotluse esitanud kohtu eesmärk määratleda, kas määrust nr 1408/71, vajaduse korral arvestades ka EÜ artikleid 18, 39 ja EÜ artiklit 49 ning võttes arvesse määruse nr 1612/68 artiklit 10, tuleb tõlgendada selliselt, et hooldamist vajaval isikul, kes on kindlustatud oma töötajast või füüsilisest ettevõtjast perekonnaliikme kaudu, on õigus pädevalt asutuselt saada rahalisi hüvitisi tagasimakse või kulude kandmise vormis, kui erinevalt pädeva riigi sotsiaalkindlustusskeemist ei näe kõnealuse isiku elukohariigi sotsiaalkindlustusskeem oma kindlustatute jaoks ette mitterahalisi hüvitisi, kui nad on sellises hooldusolukorras nagu kõnealune isik.

36 Põhikohtuasja hageja väidab sellega seoses, et kuna mitterahalist hüvitist saab praktikas anda kulude tagasimakse vormis, siis ei esine takistust sellise hüvitise eksportimiseks ja kindlustatul on õigus nõuda pädevalt asutuselt vastavate kulude kandmist kuni makstavate hüvitiste määra piirini selles riigis, kus see institutsioon asub.

37 Saksa ja Norra valitsus ning komisjon leiavad vastupidi, et määruse nr 1408/71 artikli 19 lõike 1 punktid a ja b eristavad selgelt mitterahalised hüvitised rahalistest hüvitistest, kehtestades topeltmehhanismi, mille kohaselt saab töötaja elukohariigis esiteks mitterahalisi hüvitisi vastavalt elukohajärgse asutuse suhtes kohaldatavatele õigusaktidele ning teiseks rahalisi hüvitisi vastavalt pädeva asutuse suhtes kohaldatavatele aktidele. Seega võib elukoha üleviimisega teise liikmesriiki kaasneda täielik või osaline sotsiaalkindlustushüvitiste kaotus. Kuna põhikohtuasjas näeb Austria õigus sellises olukorras olevate isikute suhtes nagu P. von Chamier-Glisczinski ette vaid mitterahalised hüvitised, välistades rahalised hüvitised, siis ei saa põhikohtuasja hageja

tugineda määruse nr 1408/71 artikli 19 lõikele 1, et nõuda Austrias asuva erihooldusasutuses viibimisest tulenevate teatud kulude tagasimaksmist.

38 Mainitud küsimuses tuleb kohe meelde tuletada, et määruse nr 1408/71 artikli 2 lõike 1 kohaselt kohaldatakse seda määrust töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjate suhtes, kelle kohta kehtivad või on kehtinud ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid ning kes on mõne liikmesriigi kodanikud, samuti nende pereliikmete ja nende ülalpidamisel olnud isikute suhtes. Vastavalt selle määruse artikli 1 punkti a alapunktile i tähistavad mõisted „töötaja" ja „füüsilisest isikust ettevõtja" eelkõige kõiki isikuid, kes on kohustuslikult või vabatahtlikult jätkuvalt kindlustatud ühe või mitme riski suhtes, mida hõlmavad töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkindlustusskeemide liigid. Nimetatud artikli 1 punkti f alapunkti i kohaselt tähistab mõiste „pereliige" nimetatud määruse kohaldamisel isikut, kes on määratletud või tunnustatud pereliikmena või keda loetakse leibkonda kuuluvaks isikuks õigusaktides, mille alusel hüvitisi antakse.

39 Sellest tuleneb, et sellised kindlustatud isikud nagu abikaasad von Chamier-Glisczinskid kuuluvad määruse nr 1408/71 kohaldamisalasse. Nagu esiteks tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktist 30, oli H. G. von Chamier-Glisczinski ajal, mil DAK võttis vastu käesoleva otsuse punktides 25 ja 28 mainitud otsused, millega keelduti täielikult maksmast taotletud hüvitisi ja jäeti rahuldamata DAK-i esialgse otsuse peale esitatud vaie, DAK-i juures kindlustatud vabatahtlikult. Teiseks nähtub eelotsusetaotlusest muu hulgas, et P. von Chamier-Glisczinski oli DAK-i juures kindlustatud oma abikaasa kaudu.

40 Lisaks tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on juba otsustanud, et sellised hüvitised, nagu on tagatud Saksa sotsiaalkindlustusskeemiga, kuuluvad ka juhul, kui neil on eriomaseid tunnuseid, mõiste alla „hüvitised haiguse korral" määruse nr 1408/71 artikli 4 lõike 1 punkti a tähenduses, kuna nende põhieesmärk on täiendada ravikindlustushüvitisi, millega nad on muu hulgas seotud organisatsiooniliselt, et parandada hooldust vajavate isikute tervislikku seisukorda ja elukvaliteeti (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Molenaar, punktid 24 ja 25).

41 Sellised hüvitised kuuluvad seega määruse nr 1408/71 III jaotise, 1. peatüki alla, mis sisaldab artikleid 18–36.

42 Sellega seoses sõnastas eelotsusetaotluse esitanud kohus määruse nr 1408/71 artiklist 19 lähtuvalt käesoleva küsimuse. Lugedes seda sätet Euroopa Kohtu praktika, eelkõige 10. märtsi 1992. aasta otsuse kohtuasjas C-215/90: Twomey (EKL 1992, lk I-1823, punkt 18) ja 17. septembri 2002. aasta otsuse kohtuasjas C-413/99: Baumbast ja R (EKL 2002, lk I-7091, punkt 89) seisukohast, siis tagab see säte teises liikmesriigis elavale töötajale või füüsilisest isikust ettevõtjale, samuti nende teises liikmesriigis elavatele pereliikmetele, kelle seisund nõuab ravi elukoha liikmesriigi territooriumil, õiguse saada pädeva liikmesriigi kulul elukoha liikmesriigi asutuselt mitterahalisi haigushüvitisi.

43 Käesoleval juhul tuleb põhikohtuasja faktilisi asjaolusid arvestades uurida, kas määruse nr 1408/71 artikli 19 asemel tuleks arvesse võtta selle määruse artiklit 22. Ehkki eelotsusetaotluse esitanud kohus on formaalselt piirdunud ainult nimetatud artikli 19 tõlgenduse küsimisega, ei takista nimetatud asjaolu seda, et Euroopa Kohus esitaks siseriiklikule kohtule kõik ühenduse õiguse tõlgendamise juhtnöörid, mis võivad olla tarvilikud siseriikliku kohtu menetluses oleva kohtuasja lahendamisel olenemata sellest, kas siseriiklik kohus neile oma küsimuses viitas või mitte (vt selle kohta eelkõige 7. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-456/02: Trojani, EKL 2004, lk I-7573, punkt 38; 15. septembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-258/04: Ioannidis, EKL 2005, lk I-8275, punkt 20, ja 26. aprilli 2007. aasta otsus kohtuasjas C-392/05: Alevizos, EKL 2007, lk I-3505, punkt 64).

44 Euroopa Kohtule esitatud toimikust nähtub, et P. von Chamier-Glisczinskile maksti juba enne 27. augusti 2001. aasta taotlust Saksamaa hoolduskindlustusskeemis ette nähtud hüvitisi SGB XI artiklis 38 sätestatud segahüvitiste kujul. Sellest tuleneb, et taotluse esitamise ajal vastas ta ette nähtud hooldustingimusele, mis andis talle õiguse saada selle skeemiga ette nähtud hüvitisi – muu hulgas oli tal juhul, kui hooldus kodus või osaline hooldus hooldusasutuses ei olnud võimalik või ei tulnud konkreetse juhtumi eripära arvestades kõne alla, SGB XI artikli 43 lõike 1 alusel õigus täielikule hooldusele hooldusasutuses.

45 Selline asjaolu – juhul kui eelotsusetaotluse esitanud kohus seda kinnitab – võib viia selleni, et tuleb arvesse võtta määruse nr 1408/71 artikli 22 lõike 1 alapunkti b ja lõiget 3. Nagu tuleneb muu hulgas nimetatud artikli 22 pealkirjast ja selle artikli lõike 1 punktist b koosmõjus selle artikli lõike 3 esimese lõiguga, siis on selle hüpoteesiks nimelt olukord, kus töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja pereliikme elukoht viiakse haiguse kestel üle muusse liikmesriiki kui see, kus asub pädev asutus.

46 Käesoleval juhul ei ole siiski vaja võtta seisukohta küsimuse osas, kas selliste eriliste faktiliste asjaolude korral, nagu on põhikohtuasja aluseks, võib olla kohaldatav määruse nr 1408/71 artikkel 19 või artikli 22 lõike 1 punkt b. Lisaks tuleb märkida, et sellises olukorras nagu P. von Chamier-Glisczinski ei erine nende sätetega kehtestatud mehhanismid üksteisest oluliselt oma tulemuste poolest, välja arvatud nimetatud artikli 22 lõike 1 punktiga b ette nähtud loa saamine, mille andmisest võib keelduda üksnes juhul, kui on tuvastatud, et asjaomase isiku ümberasumine kahjustaks tema tervislikku seisundit või tema ravi. Lisaks, isegi kui – nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 42 ja 45 – artikli 19 ja artikli 22 lõike 1 punktiga b hõlmatud olukorrad on erinevad ja seega on neil erinevad eesmärgid, peavad nende mõlema kahe sättega kehtestatud mehhanismid siiski tagama, et muu hulgas töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja pereliige saaks teises liikmesriigis kui see, kus asub pädev asutus, pädeva asutuse nimel makstavaid selliseid hüvitisi, mida maksaks elukoha- või vajadusel viibimiskohajärgne asutus vastavalt selles teises liikmesriigis asuva asutuse kohaldatavatele õigusnormidele, samuti rahalisi hüvitisi – vastavalt pädeva asutuse kohaldatavatele õigusnormidele –, mida maksab nimetatud asutus kas otse või tehakse seda tema nimel.

47 Nagu tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktidest 24, 25 ja 32, soovis P. von Chamier-Glisczinski oma 27. augusti 2001. aasta taotlusega sisuliselt, et Saksa õigusnormides mitterahaliste hüvitistena kvalifitseeritud hüvitisi, millele tal tulenevalt nendest õigusnormidest oli õigus, makstaks talle Austrias asuvas erihooldeasutuses saadud hoolduse eest.

48 Muidugi tuleb määruse nr 1408/71 kontekstis mõistetele mitterahaline hüvitis ja rahaline hüvitis anda ühenduse õiguses autonoomne tõlgendus (vt selle kohta 15. juuni 2006. aasta otsus kohtuasjas C-466/04: Acereda Herrera, EKL 2006, lk I-5341, punktid 29 ja 30). Euroopa Kohus on juba leidnud põhikohtuasjas kõne all oleva hoolduskindlustusskeemi kohta, et hoolduskindlustushüvitised tagasimakse või kindlustatu hooldamist vajavast seisundist tulenevate eriasutuse kulude kandmise vormis kuuluvad mitterahaliste hüvitiste mõiste alla määruse nr 1408/71 III jaotise tähenduses (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Molenaar, punktid 6 ja 32, ning 8. juuli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-502/01 ja C-31/02: Gaumain-Cerri ja Barth, EKL 2004, lk I-6483, punkt 26), kusjuures nimetatud hüvitised hõlmavad endas eelkõige SGB XI artiklis 43 sätestatud täielikku hooldust.

49 Seega tuleb märkida, et sellised hüvitised nagu olid 27. augusti 2001. aasta taotluse esemeks, isegi kui see seisneb kulude tagasimakseks rahasumma maksmises, kujutavad endast – vastupidi sellele, mida väidab põhikohtuasja hageja – mitterahalisi hüvitisi määruse nr 1408/71 III jaotise tähenduses ja seega tuleb nende suhtes kohaldada selle määruse vastavate hüvitiste kohta käivaid sätteid.

50 Selles kontekstis tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on juba määruse nr 1408/71 artiklit 19 tõlgendades otsustanud, et kindlustatu, kes on nimetatud sätte alla kuuluvas olukorras, saab oma elukoha liikmesriigis mitterahalisi hüvitisi, kui viimase riigi õigusnormid – milline ka ei oleks selle sotsiaalkindlustusskeemi täpsem nimetus, milles need on ära toodud – näevad ette niisugused hüvitised, et katta samad riskid, mida tagatakse pädeva liikmesriigi asjakohase kindlustusega (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Molenaar, punkt 37). Selline tõlgendus on kooskõlas nimetatud artikli 19 sõnastusega, mille eesmärk on tagada töötajale või füüsilisest isikust ettevõtjale elukoha või viibimiskoha liikmesriigis juurdepääs ravile, mis on tema tervisliku seisundi puhul vajalik, samasugustel tingimustel, nagu selle riigi sotsiaalkindlustusskeemiga liitunud isikutele.

51 Lisaks tagatakse vastavalt määruse nr 1408/71 artikli 19 lõikele 2 pereliikmetele nimetatud määruse tähenduses pädeva riigi kulul mitterahalised hüvitised nende

elukohajärgse asutuse poolt selle asutuse kohaldatavate õigusnormide piires ja neis sätestatud viisil (vt selle kohta 8. juuni 1995. aasta otsus kohtuasjas C-451/93: Delavant, EKL 1995, lk I-1545, punkt 15).

52 Käesoleva kohtuotsuse punktist 46 tuleneb, et määruse nr 1408/71 artikliga 19 ja artikli 22 lõike 1 punktiga b kehtestatud mehhanismid on sarnased – seetõttu tuleb analoogia alusel põhimõtteliselt samamoodi käsitleda kindlustatud isikuid, kes jäävad viimati nimetatud sätte, koosmõjus määruse artikli 22 lõikega 3, kohaldamisalasse.

53 Vaatamata sellele, kas põhikohtuasja suhtes kuulub kohaldamisele määruse nr 1408/71 artikkel 19 või artikli 22 lõike 1 punkt b, tuleb järelikult märkida, et kui kõnealuse sotsiaalkindlustatu elukoha liikmesriigi õigusaktid ei näe ette mitterahalisi hüvitisi riski katmiseks, mille eest neid hüvitisi nõutakse, ei nõua määrus nr 1408/71 iseenesest – ei ühe ega teise eelnimetatud sättega kehtestatud mehhanismi kohaselt – väljaspool pädevat liikmesriiki nende hüvitiste maksmist pädeva asutuse poolt või nimel.

54 Sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas ei oma määruse nr 1612/68 artikkel 10, mida on mainitud kõnesolevas eelotsusetaotluses, esitatud tõlgenduse seisukohast tähtsust.

55 Vastupidi Saksa ja Norra valitsuse ja komisjoni väidetele ei tule määruse nr 1408/71 artikleid 19 ja 22 tõlgendada selliselt, et muus kui pädevas liikmesriigis asuva elukoha puhul on sotsiaalkindlustatu ligipääs mitterahalistele hüvitistele reguleeritud rangelt ainult elukoha riigi õigusnormidega sellisel viisil, et kui viimase liikmesriigi õigusnormid ei sätesta niisuguste mitterahaliste hüvitiste maksmist, mis katavad riski, millest tulenevalt oleks õigus selliseid hüvitisi taotleda, siis takistavad need sätted pädeval asutusel selliste mitterahaliste hüvitiste andmist.

56 Tõlgendades määrust nr 1408/71 nii, et sellega keelatakse liikmesriigil tagada töötajatele ja nende pereliikmetele laiemat kaitset, kui tuleneb selle määruse kohaldamisest, kaugenetakse kõnealuse määruse eesmärgist ning eiratakse samal ajal EÜ artikli 42 eesmärke ja raamistikku (vt selle kohta 10. jaanuari 1980. aasta otsus kohtuasjas 69/79: Jordens-Vosters, EKL 1980, lk 75, punkt 11; 5. juuli 1988. aasta otsus kohtuasjas 21/87: Borowitz, EKL 1988, lk 3715, punkt 24, ning 20. mai 2008. aasta otsus kohtuasjas C-352/06: Bosmann, EKL 2008, lk I-3827, punktid 27–29 ja 33).

57 Kõigest eelnevast lähtuvalt tuleb esimesele esitatud küsimusele vastata, et kui – erinevalt pädeva riigi sotsiaalkindlustusskeemist – selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeem, kus elab hooldust vajav isik, kes on kindlustatud töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja perekonnaliikmena määruse nr 1408/71 tähenduses, ei näe ette mitterahalisi hüvitisi kõnealuse isikuga sarnases hooldusolukorras olevale isikule, siis ei nõua selle määruse artikkel 19 või artikli 22 lõike 1 punkt b iseenesest selliste hüvitiste maksmist väljaspool pädevat liikmesriiki, pädeva asutuse poolt või nimel.

Teine küsimus

58 Oma teise küsimusega, mis puudutab olukorda, kus sätestatud mitterahalised hüvitised on töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja pereliikmena kindlustatud isikutele, kes on sellises hooldusolukorras nagu P. von Chamier-Glisczinski, ette nähtud pädeva riigi sotsiaalkindlustusskeemiga, kuid ei ole ette nähtud elukoha liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeemiga, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas on EÜ artiklitega 18, 39 või 49 vastuolus sellised õigusnormid nagu on kehtestatud SGB XI artikliga 34, mille alusel pädev asutus keeldub – vaatamata määruse nr 1408/71 artikliga 19 või vastavalt asjaoludele artikli 22 lõike 1 punktiga b kehtestatud mehhanismidele ja määramata ajaks – hüvitamast teises liikmesriigis asuvas hooldusasutuses viibimise kulusid ulatuses, mis vastab hüvitiste suurusele, millele kõnealusel isikul oleks õigus, kui talle oleks samasugust hooldust osutatud pädevas liikmesriigis asuvas lepingu sõlminud asutuses.

59 Põhikohtuasja hageja leiab, et EÜ artikli 39 alusel peab mitterahalisi hüvitisi, millega tagatakse hoolduskindlustusega kaetud kindlustatu hooldamine, maksma ka muudes liikmesriikides kui Saksamaa Liitvabariik vähemalt tagasimaksena või saadud hooldusega seotud kulude vahetu enda kanda võtmisega Saksamaal kehtiva piirmäära ulatuses.

60 Saksa valitsus väidab vastupidi, et samamoodi, nagu EÜ asutamisleping ei kohusta – esmase õigusega kooskõlas oleva tõlgendamise alusel – muutma teiseses õiguses teatud olukordade osas kehtivat mitterahaliste hüvitiste mitte-eksporditavuse reeglit, ei sisalda esmane õigus ka otsest õiguslikku alust, mis lubaks seda reeglit täiendada või asendada.

61 Norra valitsus omalt poolt viitab erihooldusasutuses osutatava teenuse omadustele, et põhjendada väidet, mille järgi põhikohtuasjas ei eksisteeri õigust nende teenustega seotud teatavate kulude kandmisele EÜ artiklite 39 ja 49 alusel.

62 Lõpuks väidab komisjon, et kuna määrus nr 1408/71 reguleerib selliseid olukordi nagu põhikohtuasjas, siis on esmasele õigusele tuginemine käesolevas kohtuasjas esitatud hagis võimalik ainult juhul, kui selle määruse asjakohased sätted on õigusvastased. Need sätted ei ole aga esmase õiguse seisukohast kehtetud. Selles sisalduvad kollisioonivõi koordineerimisnormid on vajalikud selleks, et välistada hüvitiste kumuleerumist ja need on õigustatud praktilistel kaalutlustel.

63 Kõigepealt tuleb meenutada, et nii kohtupraktikast kui ka EÜ artikli 152 lõikest 5 tuleneb, et ühenduse õigus ei kahanda liikmesriikide pädevust oma sotsiaalkindlustusskeemide korraldamisel, eeskätt tervishoiuteenuste ja arstiabi korraldamisel ning kättesaadavaks muutmisel (10. märtsi 2009. aasta otsus kohtuasjas C-169/07: Hartlauer, EKL 2009, lk I-1721, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika). Juhul kui ühenduse tasandil ei ole ühtlustamist toimunud, siis määratakse sotsiaalkindlustushüvitiste andmise tingimused kindlaks iga asjaomase liikmesriigi õigusaktidega. Liikmesriigid peavad selle pädevuse teostamisel siiski järgima ühenduse õigust (vt eelkõige 12. juuli 2001. aasta otsus kohtuasjas C-157/99: Smits ja Peerbooms, EKL 2001, lk I-5473, punktid 44–46, kui ka 18. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-8/02: Leichtle, EKL 2004, lk I-2641, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika), eelkõige

asutamislepingu sätteid, mis reguleerivaid teenuste vaba liikumist (vt 19. aprilli 2007. aasta otsus kohtuasjas C-444/05: Stamatelaki, EKL 2007, lk I-3185, punkt 23), töötajate vaba liikumist (vt 11. septembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-228/07: Petersen, EKL 2008, lk I-6989, punkt 42) või siis iga Euroopa Liidu kodaniku õigust liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil (vt 23. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-135/99: Elsen, EKL 2000, lk I-10409, punkt 33, ja 21. veebruari 2008. aasta otsus kohtuasjas C-507/06: Klöppel, EKL 2008, lk I-943, punkt 16).

64 Lisaks on Euroopa Kohus leidnud, et määrust nr 1408/71 vastu võttes täitis nõukogu, arvestades ulatuslikku kaalutlusõigust, mis kuulub talle EÜ artiklis 42 osutatud tulemuse saavutamiseks sobivate meetmete valimisel (vt selle kohta eelkõige 20. aprilli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-360/97: Nijhuis, EKL 1999, lk I-1919, punkt 30), põhimõtteliselt talle selle artikliga antud ülesandest tuleva kohustuse kehtestada kord, mis võimaldab töötajatele ületada sotsiaalkindlustuse valdkonnas kehtestatud siseriiklikest õigusnormidest neile tuleneda võivad takistused (vt selle kohta eelkõige 22. novembri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-443/93: Vougioukas, EKL 1995, lk I-4033, punkt 30; eespool viidatud kohtuotsus Molenaar, punkt 14, ja 16. detsembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-293/03: My, EKL 2004, lk I-12013, punkt 34). Käesolevas menetluses ei ole väidetud, et määruse nr 1408/71 artiklid 19 või 22 või mõni muu selle määruse säte oleks kehtetu niisuguse olukorra suhtes, mis on aluseks põhikohtuasjas, ja ükski Euroopa Kohtule esitatud asjaolu ei anna ka alust arvata, et see võiks nii olla.

65 Nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 50 ja 52, väljendavad mehhanismid, mis on kehtestatud vastavalt olukorrale kas määruse nr 1408/07 artikliga 19 või artikliga 22, ühenduse seadusandja tahet eelistada lahendust, kus kindlustatule oleks – mis puudutab mitterahalisi haigushüvitisi – tagatud elukoha või viibimiskoha liikmesriigis juurdepääs tema tervisliku seisundi puhul vajalikule ravile samasugustel tingimustel nagu selle riigi sotsiaalkindlustusskeemiga liitunutele (vt määruse nr 1408/71 artiklit 22 puutuva kohta ka 3. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas C-156/01: van der Duin ja ANOZ Zorgverzekeringen, EKL 2003, lk I-7045, punkt 50, ja 12. aprilli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-145/03: Keller, EKL 2005, lk I-2529, punkt 45). On tõsi, et vastavalt määruse nr 1408/71 artiklile 36 juhul, kui elukoht asub väljaspool pädevat riiki, siis annavad elukohajärgse asutuse poolt pädeva asutuse nimel eelkõige selle määruse artikli 19 ja 22 sätete alusel makstavad mitterahalised hüvitised õiguse hilisemale tagasimaksele viimati nimetatud asutuse poolt. Siiski sai ühenduse seadusandja oma ulatusliku kaalutlusõiguse teostamisel õiguspäraselt valida – võttes eelkõige arvesse võimalikku vajadust saada kiireloomulist arstiabi väljapool pädevat

riiki –, et ta ei kohusta elukohajärgset asutust, hoolimata sellest tõusetuvatest praktilistest ja korralduslikest komplikatsioonidest, maksma mitterahalisi hüvitisi vastavalt pädeva asutuse kohaldatavatele õigusaktidele, mida elukohajärgne asutus ei pruugi tingimata tunda.

66 Eelnevat arvestades tuleb Euroopa Kohtu poolt esimesele eelotsuse küsimusele antud vastuses sisalduvat määruse nr 1408/71 tõlgendust mõista nii, et see ei mõjuta lahendust, mis tuleneb esmase õiguse võimalikust kohaldatavusest (vt selle kohta analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus Acereda Herrera, punkt 38). Tõdemus, et siseriiklik meede võib olla kooskõlas teisese õiguse aktiga – käesolevas asjas määrusega nr 1408/71 –, ei välista tingimata asutamislepingu sätete kohaldatavust selle meetme suhtes (vt selle kohta 28. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-158/96: Kohll, EKL 1998, lk I-1931, punkt 25, ja 16. mai 2006. aasta otsus kohtuasjas C-372/04: Watts, EKL 2006, lk I-4325, punkt 47). Sellest tuleneb, et vastavalt asjaoludele kas määruse nr 1408/71 artikli 19 või 22 kohaldatavus sellise olukorra suhtes, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ei välista iseenesest seda, et huvitatud isik saab esmase õiguse alusel taotleda muus liikmesriigis asuvas hooldusasutuses saadud hooldusega kantud teatavate kulude hüvitamist teistsugustel tingimustel kui need, mis on ette nähtud eespool mainitud artiklites (vt analoogia alusel 12. juuli 2001. aasta otsus kohtuasjas C-368/98: Vanbraekel jt, EKL 2001, lk I-5363, punktid 37–53, ning eespool viidatud kohtuotsus Watts, punkt 48).

67 Käesoleval juhul tuleb vaadeldava kohtuotsuse punktides 21–30 käsitletud toimiku materjale arvesse võttes esmalt uurida, kas selline olukord, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuulub teises eelotsuse küsimuses viidatud sätete ehk EÜ artiklite 18, 39 ja 49 kohaldamisalasse. Saksamaa ja Norra valitsus ning komisjon, arvestades faktilisi asjaolusid, mis on esitatud eelotsusetaotluses ja käesoleva kohtuotsuse punktis 22 mainitud vastuses selgituse nõudele, väljendavad oma kahtlusi EÜ artiklite 39 ja 49 kohaldatavuse osas. Norra valitsus ja komisjon leiavad lisaks, et Euroopa Kohus ei peaks käesolevale küsimusele EÜ artikli 18 seisukohast vastama.

68 Mis puudutab kõigepealt EÜ artikli 39 kohaldatavust, siis tuleb meenutada, et mõistel „töötaja" puudub ühenduse õiguses ühtne määratlus ning see varieerub vastavalt valdkonnale, milles seda kasutatakse (vt eelkõige 7. juuni 2005. aasta otsus kohtuasjas C-543/03: Dodl ja Oberhollenzer, EKL 2005, lk I-5049, punkt 27). Samuti ei lange EÜ artiklis 39 ja määruse nr 1612/68 raames kasutatav töötaja mõiste tingimata kokku sellega, mida kasutatakse EÜ artikli 42 ja määruse nr 1408/71 reguleerimisalas (vt selle kohta 12. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas C-85/96: Martínez Sala, EKL 1998, lk I-2691, punktid 31, 32, 35 ja 36).

69 Mis puudutab EÜ artiklit 39, siis vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale on selles artiklis sätestatud mõistel „töötaja" ühenduse õiguses oma tähendus ja seda ei tohi tõlgendada kitsendavalt. Töötajana tuleb käsitada igaüht, kes teeb tegelikku ja tulemuslikku tööd, välja arvatud niivõrd väikesemahulist tööd, mida saab pidada üksnes kõrval- või lisategevuseks. Vastava kohtupraktika kohaselt on töösuhtele omane see, et isik teeb teataval ajavahemikul teisele isikule tema juhtimise all teatud töid, mille eest ta saab tasu (vt eelkõige 3. juuli 1986. aasta otsus kohtuasjas 66/85: Lawrie-Blum, EKL 1986, lk 2121, punktid 16 ja 17; eespool viidatud kohtuotsus Trojani, punkt 15, ning eespool viidatud kohtuotsus Petersen, punkt 45).

70 Samuti tuleneb kohtupraktikast, et ühe liikmesriigi kodanikud, kes otsivad tööd teises liikmesriigis, kuuluvad EÜ artikli 39 kohaldamisalasse (vt selle kohta 26. veebruari 1991. aasta otsus kohtuasjas C-292/89: Antonissen, EKL 1991, lk I-745, punktid 12 ja 13; eespool viidatud kohtuotsus Martínez Sala, punkt 32; 23. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-138/02: Collins, EKL 2004, lk I-2703, punkt 57; eespool viidatud kohtuotsus Ioannidis, punkt 21, ning 4. juuni 2009. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-22/08 ja C-23/08: Vatsouras ja Koupatantze, EKL 2009, lk I-4585, punkt 36).

71 H. G. von Chamier-Glisczinski selgitas, et käesoleva kohtuotsuse punktides 25 ja 28 mainitud DAK-i otsuste ajal otsis ta Austrias tööd ja seega jääb tema abikaasa kui tema pereliikme olukord EÜ artikli 39 kohaldamisalasse.

72 Ometi ei ole Euroopa Kohtul – nagu tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktidest 26, 27 ja 29 – selle väite kohta ühtegi tõendit. Lisaks, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 27, ei ole põhikohtuasja hageja poolt esiteks käesoleva kohtuotsuse punktis 22 mainitud kirjas ja teiseks suuliste seisukohtade ärakuulamiseks korraldatud kohtuistungil esitatud väited täielikult kokkulangevad ning lubavad pigem arvata, et nimetatud DAK-i otsuste ajal neid samme võttes jätkas H. G. von Chamier-Glisczinski Saksamaal elamist sooviga võtta üle Austrias asuv ettevõte ega kasutanud talle EÜ artikliga 39 tagatud liikumisvabadust.

73 Neil asjaoludel ei näi EÜ artikkel 39 nimetatud kohtuasja suhtes kohaldatav olevat.

74 Mis puudutab seejärel EÜ artiklit 49, siis tuleb esiteks märkida, et mitte ükski asutamislepingu säte ei võimalda abstraktselt kindlaks määrata pikkust või sagedust, millest alates ei saa teenuse osutamist või teatud tüüpi teenust enam käsitada teenusena asutamislepingu tähenduses. Seega võib mõiste „teenus" katta asutamislepingu tähenduses väga erineva iseloomuga teenuseid, sealhulgas ka teenuseid, mida osutatakse kestvalt, isegi paljude aastate jooksul (vt selle kohta 11. detsembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-215/01: Schnitzer, EKL 2003, lk I-14847, punktid 30 ja 31; ning 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-171/02: komisjon *vs.* Portugal, EKL 2004, lk I-5645, punkt 26).

75 Ometi tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et teenuste osutamise vabadust käsitlevad õigusnormid ei reguleeri olukorda, kus liikmesriigi kodanik viib oma peamise elukoha püsivalt, või vähemalt määramata tähtajaks teise liikmesriigi territooriumile, et selle määramata aja jooksul seal teenuseid saada (vt selle kohta 5. oktoobri 1988. aasta otsus kohtuasjas 196/87: Steymann, EKL 1988, lk 6159, punkt 17; eespool viidatud kohtuotsus Trojani, punkt 28; 19. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-200/02: Zhu ja Chen, EKL 2004, lk I-9925, punkt 22, ning erihooldusasutusi puudutav 17. juuni 1997. aasta otsus kohtuasjas C-70/95: Sodemare jt, EKL 1997, lk I-3395, punkt 38).

76 Kõnealusel juhul tundub käesoleva kohtuotsuse punktides 22–24 ning punktides 26 ja 27 esitatud informatsiooni alusel, et P. von Chamier-Glisczinski ei kolinud Austriasse ajutiselt eesmärgiga saada hooldust eriasutuses, kuhu ta lasi end paigutada. Lisaks nähtub sellest samast teabest, et ta valis selle riigi määramata tähtajaks oma püsivaks elukohaks.

77 Neil tingimustel, nagu väidavad ka Saksamaa ja Norra valitsus ning komisjon, ei leia kinnitust EÜ artikli 49 kohaldamine käesoleva eelotsuseasja suhtes.

78 Seoses käesoleva kohtuotsuse punktides 73 ja 77 tehtud sedastustega EÜ artiklite 39 ja 49 kohaldatavuse kohta tuleb meenutada, et P. von Chamier-Glisczinskil on Saksamaa kodanikuna igal juhul EÜ artikli 17 lõikes 1 sätestatud liidu kodaniku staatus.

79 Sellega, et P. von Chamier-Glisczinski läks Austriasse ja asus sinna elama, teostas ta temale EÜ artikli 18 lõikega 1 antud õigusi. Niisugune olukord, milles on P. von Chamier-Glisczinski, kuulub seega liidu kodanike õiguse vabalt liikuda ja elada muu liikmesriigi territooriumil, kui see mille kodanikud nad on, kohaldamisalasse.

80 Nendel tingimustel tuleb uurida põhikohtuasjas kõne all olevat olukorda, võttes arvesse õigusi, mis P. von Chamier-Glisczinski taolisel hooldust vajaval isikul kui liidu kodanikul on tulenevalt EÜ artikli 18 lõikest 1.

81 Nimetatud sätte kohaselt on igal liidu kodanikul õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, kui asutamislepinguga ning selle rakendamiseks võetud meetmetega kehtestatud piirangutest ja tingimustest ei tulene teisiti.

82 Sellega seoses tuleneb kohtupraktikast, et asutamislepinguga liidu kodanike liikumisvabaduse valdkonnas kehtestatud võimalused ei pääseks täielikult mõjule, kui takistused, mis liikmesriigi kodaniku päritoluriigi õigusnormid on seadnud tema elamisele vastuvõtvas liikmesriigis ja mis karistavad teda selle eest, et ta on neid võimalusi kasutanud, võiksid liikmesriigi kodanikku sundida nende võimaluste kasutamisest loobuma (vt 23. oktoobri 2007. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-11/06 ja C-12/06: Morgan ja Bucher, EKL 2007, lk I-9161, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 4. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-221/07: Zablocka-Weyhermüller, EKL 2008, lk I-9029, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

83 Käesoleval juhul on kahtlemata tõsi, et peale asumist Austrias asuvasse hooldusasutusse, mis ei olnud sõlminud SGB XI artikli 72 kohast lepingut, oli P. von Chamier-Glisczinski nimetatud õigusaktis sätestatud mitterahaliste hüvitistega seoses ebasoodsamas olukorras võrreldes olukorraga, milles ta oleks olnud juhul, kui ta oleks taotlenud nimetatud õigusakti artiklis 43 sätestatud täielikku hooldust Saksamaal asuvas lepingu sõlminud hooldusasutuses.

84 EÜ artikkel 42 näeb samas ette liikmesriikide õigusaktide kooskõlastamise, mitte nende harmoniseerimise, nii et see säte ei mõjuta liikmesriikide sotsiaalkindlustusskeemide vahelisi sisulisi ja menetluslikke erinevusi ega seega ka nendes liikmesriikides sotsiaalkindlustusskeemiga liitunud isikute õigusi (vt selle kohta töötajate vaba liikumise valdkonnas 15. jaanuari 1986. aasta otsus kohtuasjas 41/84: Pinna, EKL 1986, lk 1, punkt 20; 30. jaanuari 1997. aasta otsus kohtuasjas C-340/94: de Jaeck, EKL 1997, lk I-461, punkt 18, ning 30. jaanuari 1997. aasta otsus kohtuasjas C-221/95: Hervein ja Hervillier, EKL 1997, lk I-609, punkt 16).

85 Neil tingimustel ei saa EÜ artikli 18 lõige 1 tagada kindlustatule, et liikumine teise liikmesriiki ei mõjuta tema sotsiaalkindlustust, eelkõige haigushüvitisi (vt analoogia alusel EÜ artikkel 39, 19. märtsi 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-393/99 ja C-394/99: Hervein jt, EKL 2002, lk I-2829, punkt 51, ning 9. märtsi 2006. aasta otsus C-493/04: Piatkowski, EKL 2006, lk I-2369, punkt 34). Nagu märkis komisjon, võib selline ümberpaigutamine, võttes arvesse antud valdkonnas liikmesriikide skeemide ja õigusaktide vahel esinevaid erinevusi ja sõltuvalt asjaoludest olla määruse nr 1408/71 alusel kohaldamisele kuuluvate siseriiklike õigusaktide kombinatsioonist tulenevalt puudutatud isiku suhtes rohkem või vähem soodne või ebasoodne.

86 Olukord, milles oli P. von Chamier-Glisczinski pärast tema ümberpaigutamist Austrias asuvasse hooldusasutusse, tulenes pigem hooldusriski käsitlevate Saksamaa ja Austria õigusnormide tõlgendamisest koosmõjus – vastavalt määrusele nr 1408/71 – kui SGB XI artiklis 34 ette nähtud regulatsioonist. Eeldusel, et Austria õigusnormid oleksid ette näinud mitterahalised hüvitised niisuguse hooldusolukorra puhul nagu see, milles huvitatud isik viibis, oleks vastavalt sellele määrusele pidanud huvitatud isikule neid hüvitisi maksma tema elukohajärgne asutus, olenemata sellest, mida sätestanuksid selle kohta Saksamaa õigusnormid, ning pädev asutus oleks vastavalt nimetatud määruse artiklile 36 teinud elukohajärgsele asutusele tagasimakse.

87 Neil tingimustel võisid Saksamaa Liitvabariik ja Austria Vabariik vabal valikul kehtestada oma ravikindlustusskeemide üksikasjalikud eeskirjad, kumbagi neist skeemidest ei saa pidada diskrimineerivaks või ebasoodsaks ainuüksi põhjusel, et sellel on ebasoodsad tagajärjed, kui seda kohaldada vastavalt EÜ artikliga 42 kehtestatud kooskõlastamismehhanismidele koosmõjus liikmesriigis kehtiva skeemiga.

88 Kõigest eeltoodust lähtuvalt tuleb teisele esitatud küsimusele vastata, et juhul kui selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeem, kus elab hooldust vajav isik, kes on kindlustatud töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja perekonnaliikmena määruse nr 1408/71 tähenduses, ei näe erinevalt pädeva riigi sotsiaalkindlustusskeemist kõnealuse hooldusolukorra puhul ette mitterahalisi hüvitisi, ei ole EÜ artikkel 18 sellistel tingimustel nagu põhikohtuasjas takistuseks niisugustele õigusnormidele, mis on kehtestatud SGB XI artikliga 34, mille alusel pädev asutus keeldub niisugustel asjaoludel – vaatamata määruse nr 1408/71 artikliga 19 või vastavalt asjaoludele artikli 22 lõike 1 punktiga b kehtestatud mehhanismidele ja määramata ajaks – hüvitamast teises liikmesriigis asuvas hooldusasutuses viibimise kulusid ulatuses, mis vastab hüvitiste suurusele, millele kõnealusel isikul oleks õigus, kui talle oleks samasugust hooldust osutatud pädevas liikmesriigis asuvas lepingu sõlminud asutuses.

Kohtukulud

89 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. **Kui – erinevalt pädeva riigi sotsiaalkindlustusskeemist – selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeem, kus elab hooldust vajav isik, kes on kindlustatud töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja perekonnaliikmena nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes (nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 muudetud ja ajakohastatud versioon, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2001. aasta määrusega (EÜ) nr 1386/2001) tähenduses, ei näe ette mitterahalisi hüvitisi kõnealuse isikuga sarnases hooldusolukorras olevale isikule, siis ei nõua selle määruse artikkel 19 või artikli 22 lõike 1 punkt b iseenesest selliste hüvitiste maksmist väljaspool pädevat liikmesriiki, pädeva asutuse poolt või nimel.**

2. **Juhul kui selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeem, kus elab hooldust vajav isik, kes on kindlustatud töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja perekonnaliikmena määruse nr 1408/71 (määrusega nr 118/97 muudetud ja ajakohastatud versioon, mida on muudetud määrusega nr 1386/2001) tähenduses, ei näe erinevalt pädeva riigi sotsiaalkindlustusskeemist kõnealuse hooldusolukorra puhul ette mitterahalisi hüvitisi, ei ole EÜ artikkel 18 sellistel tingimustel nagu põhikohtuasjas takistuseks niisugustele õigusnormidele, mis on kehtestatud Sozialgesetzbuch'i (sotsiaalkindlustusseadustik) XI raamatu artikliga 34, mille alusel pädev asutus keeldub niisugustel asjaoludel – vaatamata määruse nr 1408/71 artikliga 19 või vastavalt asjaoludele artikli 22 lõike 1 punktiga b kehtestatud mehhanismidele ja**

määramata ajaks – hüvitamast teises liikmesriigis asuvas hooldusasutuses viibimise kulusid ulatuses, mis vastab hüvitiste suurusele, millele kõnealusel isikul oleks õigus, kui talle oleks samasugust hooldust osutatud pädevas liikmesriigis asuvas lepingu sõlminud asutuses.

Allkirjad